Gunnar Ekelöf

UNDER HUNDSTJÄRNAN

Så obestämt är alltså livet i människorna, så svagt och så hjälplöst att det förvisats till fåtalets djupaste drömmar och högsta önskningar. Så hjälplösa är människorna, så obestämda och så svaga att de måste ljuga livet fullt för att överhuvudtaget kunna ge sig sken av att hoppas, tro eller älska.

De flesta är redan döda till hälften eller ännu mer: små lågor, sjuka och flämtande, som kämpar i ett jättelikt mörker, fyllt av vindar. Det är lika långt emellan dem som mellan stjärnorna och resten är bara svartnande nebulosor, ljumma askhögar som gömmer kallnande kol.

Livet är i utdöende, den stora frosten är här och det finns ingen låga att värma sig vid. Ingen låga reser sig klar och fast för att säga: jag tror, jag värmer! Allt är slapphet eller bedrägerier och de flesta vill avundsjukt försöka glömma sin ändamålslöshet, glömma verkligheten för skenet och gömma den frusna skammen under samvetslugnande löften, som alkoholister.

Vår dryckenskap är en halv misströstan, fylld av desperata hägringar, falska löften om att allting nog en gång skall sluta lyckligt. Vår last är döden, trötthetten, likgiltigheten. Hos oss sitter mörkret i högsätet. Traditionen får inte rubbas ur sitt hörn. Vördnad för ålderdomen, vördnad för det heliga flertalet, vördnad för det utlevda och döda! Alla hör och lyder av rädsla för det stora mörkret som sluter sig kring deras svaga låga. Om livet är det inget hopp hos dem. De säger: "Detta är det enda liv vi lever här på jorden, vi

måste ha något utbyte av vårt liv, vi måste få fladdra, det gör detsamma om vi fladdrar."

Ingen annan än den som vägrar att idealisera, som vägrar att ljuga livet fullt, kan säga sanningen: att allting är hopplöst omkring oss, att mänskligheten är hopplös, att ingenting kan göras utom det som måste göras, att döden redan håller sitt intåg i världen, att helvetet närmar sig jorden som en långsam död genom dumhet, genom kyla, genom likgiltighet.

Och vad är det som måste göras? Det är att in i sista ögonblicket värna det fåtal lågor som ännu brinner varma, som skall leva trots allt, trots döden. Det är att samla dem under känslan av ett gemensamt öde till ett sista bål på jorden.

Det är att äntligen inse döden i människolivet. Döden är inte bara det som anses vänta oss när vi slocknar: det är en skräck som lamslår hela livet med en oföretagsamhet gömd under lögner. Döden är den stora känslan av ändamålslöshet och meningslöshet som blandar sig i allt vad vi gör eller tänker: det är döden som kommer oss att fråga varandra: "Vad tjänar det till?" Men endast den som arbetar för någonting på vilket han inte ens skulle kunna tvivla, endast den som är varm och har ögonen öppna kan motarbeta döden.

*

Jag tror på ett fåtal individer, jag tror inte på massan. Massan är vag, lättrörd, obestämd, ett offer för skickliga och samvetslösa manipulatörer när den någon gång råkar i eruption. Annars är den trög och död som stelnande lava.

De sociala myterna har slutligen blivit mig likgiltiga. Jag tror kanske på deras tendens men inte på resultatet. Som alla andra mytologier befolkar de horisonten med chimärer. Är det en förtjänst att mänskligheten törstar och ser oaser i alla väderstreck, fången i en planlös ökenvandring? Vattnet är ju alldeles nära, men flertalet har förlorat förmågan att känna kraften i en slagruta, att tro på sin egen kraft.

De säger: "Det finns inga mysterier, det hela förblir ouppklarat, det vatten som vi inte hittar finns inte." Döden har dem i sitt våld och för massan finns ingen Moses. Men hägringarna vinner tilltro därför att de är avlägsna nog att vara bekväma. Massan tar inget ansvar.

Massan är ett slags aktiebolag, går inte personligen in för någonting. Det enda som är av något värde för livet är emellertid det personligen övertygade.

I stället söker man mynta ut övertygelser och göra dem allmänt gångbara, officiellt erkända. Tanken har tilldelats rollen av ett slags notarius publicus, intygar den relativa riktigheten av vad som helst.

Kan vetenskapen vara någonting annat än en metafysik som maskerats med adjektivet "exakt" för att bli mera gångbar? Tack vare vetenskapen har biblioteken lastats med ytterligare några tusen ton vissheter, ofta suspekta. Skalet kring människans medvetande växer och växer: det blir allt svårare att röra sig, att leva. Och dessutom: kan man verkligen veta någonting? Och även om det vore så att man kunde det: vad skulle det i själva verket tjäna till? Det jag vet är mig oändligt likgiltigt, det är inte jag, det är skalet omkring mig, det är kanske pärlan jag rullar i mitt medvetande om mitt medvetande är sjukt, fånget i vetgirighetens trollcirkel. Men vad har pärlan och skalet för värde: båda är ju döda. Det enda som har värde för mig är det som jag inte vet. Där mitt vetande upphör, där lever jag, där tror jag. Och jag tror att det alltid skall finnas någonting som jag inte vet, som jag inte kan veta.

Det jag vet är redan dött, tanken dödar allt den kommer åt. Och det som tanken inte kan komma åt försöker den förfalska, dra ner till sin nivå. Under trycket av tankens auktoritet fladdrar mänskligheten hägringar allt längre bort. Döden förmäler sig med livet för att sakta och omärkligt kunna kväva det. Man har börjat fordra sakliga hägringar, saklig tro, sakligt hat, saklig kärlek. Inget liv får existera utan skal och pärla. Döden förmäler sig med livet och famnar det var dag.

*

Jag demonstrerar mot varje auktoritet. Jag demonstrerar mot alla som vädjar till högre instans. Det finns ingen högre instans än den personliga ärligheten, den personliga tron, den varma lågan som ännu brinner i några få. Jag demonstrerar mot varje monopol på kroppar eller själar.

Religionerna har monopol på den personlighetsfientliga massförfalskningen som bedrivs i skolor, föreläsningssalar, tidningar, överallt. Från alla slags predikstolar uppmanas folket att förfalska sitt

inre, att förnedra sig och sätta sina ljus under det överväldigande mörkrets skäppa. En ras som tagit en död människa till sin symbol har på samma gång gjort sin mordiskhet och feghet gentemot livet till någonting gudomligt. Man tror på sitt eget elände, sin egen gemena uselhet som en merit till saligheten. Man dyrkar sitt eget sämre jag som en gud. Man dyrkar döden.

Jag tror på den personliga religiositeten, befriad från alla dogmer, riter, gudar. Ingen kan tvinga mig att tro på någonting mer än mig själv och det som är i mig.

Allt tvång, allt våld, all hets föder ny livstro, till och med kriget. Resten arrangeras med lämpor. Döden är en uppfinningsrik svindlare. Men jag godtar ingen ny livstro, jag har en gammal som duger för mig och jag behöver ingen omväxling. Jag tänker inte bedra livet med döden. Jag tänker inte bedra mig själv med det som inte är jag.

På sistone har ytterligare en anledning till ny livstro kommit i sikte. Vissa augurer har åtagit sig att förklara själens hemliga funktioner, plocka sönder den som en klocka, stilla oron och bortförklara missnöjet som någonting overkligt, uppkonstruerat. Det är ännu en dogmatik, ännu ett monopol på själar, som inte bara gör anspråk på rätten att värdera och bedöma de sjuka, fattiga, hjälpbehövande utan också de rika, "abnorma", som lever i kraft av sin egen kraft.

Jag förordar de utvaldas kamp mot de outvalda. Det är redan nu som fåren måste skiljas från getterna: jag förnekar de döda kritikernas, moralisternas och mekanikernas rätt att döma eller ens bedöma det lilla som ännu lever här på jorden. Jag säger: det finns ett själens djupa missnöje som gäller livets villkor under de dödande auktoriteternas tryck, ett missnöje som är berättigat och utgör ett av de nödvändigaste kännetecknen på starka och levande naturer. De döda kan gärna få vara tillfredsställda. Men varför skall den ses över axeln som ännu har kraft och liv nog att misströsta om sådant som är misströstan värt? Därför att det vore bättre affär för auktoriteter och överhet om de fullständigt kunde slippa undan revision?

En hopplös kamp säger någon. Men det är inte längre frågan om att hoppas, det gäller endast att rädda vad som räddas kan, att väcka eliten. Nu lever vi bara för att fylla den plikten, resten bör och måste lämnas åt sitt öde.

*

Det har sedan någon tid blivit oändligt mycket farligare att bekänna sin absoluta pessimism än någonsin tidigare. Pessimisten stämplas som en asocial, livsfientlig och ansvarslös individ. Den som inte deltar i diverse svärmerier eller låter fånga sig av allehanda människofiskare, honom har samhället ingen användning för. Han har ingen riktig livstro: det går med andra ord inte så bra att ackordera med honom. Men det finns också en livstro som inte har någon användning för samhället och det är ojämförligt mycket ansvarslösare att hjälpa till med utpränglandet av fantasivärden.

*

Det dödaste av allting dött är driften att göra affär, att sälja sten som bröd och köpa bröd som sten för att kunna behålla mellanskillnaden. Man schackrar med allting. Pengar och andra rent materiella värden är bara en liten del av omsättningen och eftersom dylika värden alltmer förlorat sin stabila karaktär är det väl frågan om inte kommersen helt och hållet skall läggas på fiktiv basis. Det handlas oftare med åsikter, känslor, lögner, löften, hägringar, rykten, hotelser, falsk bokföring, statistik och dylikt än med enkelhet. Följden är att alla börjat uppträda under lånat namn, under falsk adress och med en habil mask för ansiktet. Följden är också att alla immateriella värden fått en opportun anstrykning och att det knappast finns någon som längre kan känna en äkta känsla eller tänka en tanke som inte modifieras av dagskursen.

Det är slut med självständigheten, modet att vara ensam. Alla frotterar sig mot varandra. Lögnen smittar och alla ruttnar ner tillsammans utan att märka det. Det finns veneriska indianstammar i Sydamerika som anser sitt tillstånd naturligt.

Två människor kan knappast vara en enda timme ihop utan att ljuga för varandra, idealisera varandra, förödmjuka varandra. Ett större antal människor kan inte vara i samma rum utan att kaos inträder, ett kaos av förtal, återhållna aversioner, förvridna sympatier. Millionerna lever under lögnpropagandans gissel.

Alla vill vara lika rika, vackra, goda, förälskade eller motsatsen om det för tillfället skulle löna sig bättre. Alla vill förvända synen på varandra. Ingen vill vara vad han är, det är för litet. För att få sin affär i hamn måste man uppträda välklädd och pomaderad till

oigenkännlighet. Man måste gömma sin torftighet, sin tarvlighet, sina dåliga vanor, sitt sneda förflutna under en konstgjord blomma: plocka mig, skriv kontrakt med mig för tid och evighet. De egna blommorna är för länge sedan vissna eller också var det maskrosor.

När två människor kommer tillsammans multipliceras döden men livet divideras. Det vildvuxna, självständiga som ger och tar på lika villkor är för sällsynt. Till och med blomman i livet bär döden i sitt sköte och det är alltför sällan som döden är livets förvandling till annat liv. Delad sorg är dubbel sorg men är delad glädje dubbel glädje? Jag tror det inte längre.

Dessutom har staterna börjat praktisera sterilisering och rasavel på sin människoboskap. Det är vägen till termitsamhället. Snart får vi dras med ett monopol på kärleken jämte de andra.

Jag tror inte på framtiden, de andras framtid. Det är ingen självisk syn på saken, det är naturlig misstro. Men visst kan jag vara glad åt solen, åt vattnet, åt hela den naiva naturen. Långt sedan människosläktet dött ut skall det kanske finnas små istidsblommor på den kallnande jorden.

*

Döden är Kapitalet. När de sociala myterna utpekar kapitalet som ogärningsmannen kan jag vara med, dock med den skillnaden att jag till kapitalet räknar de jättelika högarna av dogmer, discipliner, konventionaliserade känslor, sterila åsikter, former, ornament, metoder, vunna vissheter, innehavare av långt mer betydande roller. Om alla reformspecialister, på själens, religionens, ekonomiens, lagarnas och samhällslivets områden, finge sina innersta önskningar genomförda skulle det hela ändå småningom återgå. För övrigt är det förkrossande minoriteter som vill någonting, resten är gulasch eller trögdjur. Felet är inte praktiskt, felet är att det finns för litet liv.

Det allmänna är dött. Endast det personliga, det ensamma kan bära ärlig frukt, en frukt som skall spira upp igen när den göms i jorden. Det levande begravs levande, det döda begravs dött.

Varje bibliotek är lika gott som en bank, fylld av de växlar som prostituerade litteratörer och vetenskapare dragit på evigheten.

För astronomen kan till och med stjärnorna vara kapital.

Och evigheten är en aspekt av kapitalet, en aspekt av döden. Människotanken är dömd att ge livlöshet till resultat därför att den stän-

digt drar in evigheten i sin ekvation. "Evigheten är gruskornet i klockan." Tanken snubblar ständigt över sitt eget lyte. Det exakta är någonting som uppträder med pretention på att vara absolut, slut, ingenting mer att tillägga. En övertygelse fotad på vetenskap är död, organiserad religion är död, debet och kredit är död och all denna död simulerar liv.

Vi måste sluta betala ränta på evigheten. Vi måste sluta lämna tribut till döden. Jag säger: det hela är en storslagen lögn, djävlarna pinar oss förklädda till änglar. Vi måste lära oss att genomskåda dem. Vi måste börja tro på vårt eget pulserande blod, på våra instinkter, på det irrationella. Vi måste sätta maskinerna i gång mot någon annan kust.

*

Varje besvikelse är en vind som kommer vår låga att fladdra. Men man blir inte fattigare av besvikelser: man blir rikare av att bryta med det, som inte håller ord, och odla sin ensamhet. Fattigare blir man bara om man hoppas utan att sovra, om man ger döden tillfällen, om man låter sig förkrossas.

Det gäller att småningom sluta hoppas på oväsentligheter, på chimärer. Varje besvikelse, varje ny misströstan bereder plats åt en ny, mer och mer befogad tro. Men först den sista möjliga besvikelsen på jorden skall visa den enda möjliga utvägen härifrån. Den sista besvikelsen är döden i egen hög person.

Jag är ingen tvivlare. Min pessimism är början till den sista optimismen.

Det är svårare att tro på grund av att man tvivlar än att tro i god tid för att slippa tvivla.

Om det inte vore svårare skulle det heliga flertalet göra som jag, men det heliga flertalet har låtit morgondagen dupera sig med vackra möjligheter och nya tillfällen till tvivel.

Att tvivla är att tro smått, att vara lättrogen. Att tro är att tvivla stort.

Döden är tvivel och tvivel värd. I den mån jag tror lever jag. Tvivlet kastar jag bort när jag är färdig med det. Vår livsuppgift är att skilja döden ifrån livet och behålla det senare.

Att tro är att leva trots tvivlet, trots döden, utanför dödens makt. Jag tror på ett liv bortom döden.

Bortom förnuftet och erfarenheten börjar någonting annat. Jag tror att det finns världar där livet överväger.

Bortom de fem sinnena skall andra sinnen leda oss. Jag tror på det irrationella.

Bortom den svåra stunden känner jag att det finns själar som vill mig väl.

Det övernaturliga är naturligt och kan konstateras var dag och överallt för den som inte ser med uppsalaögon.

Jag tror att Ordet ännu inte helt har övergivit oss. Jag tror på den poetiska uppenbarelsen.

Men jag vädjar i intet fall till högre instanser än de som finns inom mig själv. Jag demonstrerar mot alla som förfalskar sig själva genom att vädja till högre instans.

Jag tror på mig själv.

Jag donerar mitt förakt till dem som är mig överflödiga. Jag har inte tid att nämna några namn.

Det frestar mig inte längre att behålla sista ordet. Det sista ordet är död.

Det frestar mig inte längre att ha rätt. Att ha rätt är död. Jag tror.

Den som tvivlar kan inte bedöma mig.

Jag tror på mig själv, på det världsallt som finns inom mig.

En gång skall jag vända mig inåt, göra mig fri från den aspekt som ännu är min, gå in i mig själv och försvinna mot andra världar, mot andra liv.